

Liktor Katalin

Gyökértelen kert nem terem

Napjaink egyik legnehezebb kérdése az identitás megőrzésének kérdése. A hazánkat ért huszadik századi történelmi és politikai traumák kikezdték hagyományokon alapuló történelmi és nemzeti identitásunkat. Azon értékek szenvedtek csorbát, amelyek egy nemzet közösségének meghatározói és megalapozói voltak: a nemzet, a hit és a család szentsége.

A huszadik század elején a soknemzetiségű Osztrák–Magyar Monarchiában a magyarság államalkotó nemzetként létezett, identitása erős hagyományokon alapult. Az első világháborút követő trianoni tragédia után azonban a magyar identitás megőrzésének, ápolásának és erősítésének feladata lett a nemzet megmaradásának záloga. A nemzettudat, az összetartozás tudata a két világháború között erős volt és nem megkérdőjelezhető, a magyarországi belpolitikai élet politikai hovatartozás nélkül elfogadta, hogy a határokon túl rekedt magyarság a magyar nemzet egyenjogú részét képezi.

Ezt azonban a század közepétől a Kárpát-medencét (is) uralma alá hajtó, népi demokráciának csúfolt szovjet típusú kommunizmus elsöpörte, gyökerestül igyekezett kitépni a régi renden és hagyományokon alapuló nemzeti identitás és összetartozás gondolatát. A negyven éven át folytatott irtás látszólag helyrehozhatatlan károkat okozott a magyarországi magyarság nemzeti identitását illetően. A szocialista szellemű oktatás generációkat nevelt ki, melyeknek magyarságképe a végletekig pesszimista, a magyarságot a mindig vesztes és a kollektíven bűnös néppel azonosították, így ennek tagjaként a jövőre nézve sem juthat az ember semeddig. Legalábbis a nagy többség számára ezt jelentette Magyarországon magyarnak lenni. Mert ha mindenkire igaz lenne mindaz, amit fentebb írtam, nem lett volna 1956-ban forradalom, és én nem ülhetnék itt és írhatnám le, amit gondolok. A magyarság olyan erős, kitéphetetlen, ezerégszáz éves gyökerekkel rendelkezik ugyanis, amit negyven év kiirtani nem képes. Még ha látszólag kísérletet is tettek rá, mindig maradtak olyanok, akik a magyar nemzeti identitást megőrizték és lehetőségeikhez képest továbbadták. A határokon kívül rekedt magyarság számára identitásuk megőrzése komoly harcokkal járt. Ezekben a súlyos évtizedekben nemcsak a kommunista rendszer élnetetlen világában kellett életben maradniuk, hanem a nemzetiségi elnyomással szemben is helyt kellett állniuk. Nem róhatjuk fel, hogy sokuknak nem sikerült teljes mértékben megtartani az identitásukat: asszimilálódtak vagy elhagyták szülőföldjüket, hiszen sokszor az életük vagy családjuk megélhetése múlt ezen a döntésen. Akik mégis vállalták és vállalják a mai napig a helyben maradást és a magyar identitásukat, azok viszont erős hagyományokkal és gyökerekkel rendelkeznek.

Ezekre a hagyományokra és gyökerekre építhet csak a pedagógus, ha ápolni és erősíteni kívánja a fiatal generáció magyar identitását.

Az oktatás ugyanis az egyik legkomolyabban befolyásoló tényező egy gyermek életében a családi minták után. Abban mindenki egyetért, és elfogadott

vélekedés, hogy a jó pedagógus csak a hiteles, őszinte és hivatástudattal rendelkező tanár, aki nemcsak oktat, de nevel is. Aki úgy képes megerősíteni a diákokat magyar identitásukban, hogy megismerteti velük az egész világot. Csak akkor találhatják meg benne helyüket és feladatukat, ha ismerik azt. A sikeres munka záloga a minőségi oktatás és a minőségi tudás megkövetelése, fokmérője pedig a kisebbségi sorshelyzetben, hogy hányan folytatják tanulmányaikat magyar tannyelvű intézetekben.¹

A magyar irodalom oktatásának a magyar identitást megőrző és ápoló szerepe megkérdőjelezhetetlen. De csak az a magyartanár tud mindent megtenni ennek érdekében, aki nemzeti elköteleződésű, komoly hivatástudattal rendelkezik, és személyes példamutatásával, lelkesedésével és kreativitásával képes irányítani – tanórájába komoly érzelmi töltetet csempészve – a diákságot arra, hogy önmaguk fedezzék fel világukat, hazájukat, nemzetüket, saját magukat.

A tanári munka mellett elengedhetetlen a családi támogató háttér és a gyermek személyes aktív közreműködése a tanári munkában. Turányi Katalin, budapesti irodalomtanárnő szerint: *„Nagyon fontos, hogy a diák saját tapasztalatain, munkáin keresztül jöjjön rá, milyen értékei vannak a magyarságnak (...) csakis a gyerekek aktív bevonásával lehet eredményes az erőfeszítésünk az identitás megőrzésében.”* Tudjuk mi, gyakorló tanárok, hogy milyen nehéz ez. Hiszen ahány gyermek, annyiféle történet, annyiféle értékrendszer. És nem egyentanulókat, egyenembereket hivatásunk létrehozni, hanem gondolkodó, cselekvő, kreatív magyar embereket segítünk felnőni. Ez a munka nem egy emberen múlik, a diákot is motiválni kell. Igen, meg kell találni az utat hozzájuk. Borzasztóan nehéz feladat, lelket próbáló, de ez is a pedagógusi munkánk része, és mikor kialakul ez a kapcsolat, onnantól fogva élvezhetjük a gyermek bizalmát. Ez a tanári munka egyik legértékesebb jutalma, és ennek birtokában tudunk továbblépni és hatni rájuk. Bár a tanári pálya anyagilag még mindig nem megfelelően megbecsült pálya, azon pedagógusok, akik viszont rajta maradnak, hivatástudatuktól vezérelve végzik munkájukat. A Nemzeti Alaptanterv (NAT) és a Kerettantervek (KTT) adják meg az iránymutatást oktatói munkájukhoz. Azonban nagyon fontos egy olyan szemlélet kialakítása, mely igyekszik a diákságot az irodalom felé, és azon belül a magyar irodalom felé fordítani. Olyan irodalmi műveket kiemelni a kötelezők mellett, amelyek hűen tükrözik az adott kor szellemiségét, irodalmi irányzatait. Az irodalomtörténeti taglalásnál a hiteles bemutatásra törekedni, hiszen a mostani irodalomtankönyvekben több helyen kimaradnak éppen a magyarságtudatot erősítő információk, a megfogalmazásmód is kerüli a „nemzet”, „nemzeti”, „haza” stb. szavakat.² A még hatályban lévő 2012-es NAT felülbírálata, átalakítása éppen ezen okoknál fogva lett szükséges. A magyar identitás megalapozásához egy olyan NAT kell, mely engedi, hogy a pedagógus teljes képet adhasson az irodalomórakon, nem kirekesztő, hanem széles látókörű ismereteket nyújtson át.

Pedagógusaink feladata tehát úgy tanítani, hogy ne csak száraz adathalmazt közvetítsen az órán, hanem komoly érzelmi töltetet beletéve hasson a diákságra. A mai magyarországi egyetemisták nagy része sajnos nem ilyen oktatásban részesült, identitásukat olyan tanárok formálták, akik szintén nem

¹ Csákvári Ágnes, Felvidék – Magán Kereskedelmi és Szolgáltatóipari Szakközépiskola Bátorkeszi

² Nagy Zsuzsanna – Szolnoki Szakképzési Centrum Pálfy-Vízügyi Szakgimnáziuma

rendelkeztek a magyarság iránti elköteleződéssel – bár ez lelkiismereti joguk –, de ezen felül komoly tudásmennyiség átadását is elmulasztották, hiszen sokan alapvető irodalmi alkotásokat nem tudnak alkotójukhoz kötni. Az egyetemi oktatásra hárult ezáltal az a feladat, hogy a jövő pedagógusait minél szélesebb tudásanyaggal, a tanári hivatás iránti elköteleződésüket megerősítve készítsék fel a jövő generációinak oktatására és nevelésére.

Az alap- és középiskolai magyartanárok támogatására jött létre 2013-ban a Kárpát-medencei Magyartanárok Kulturális Egyesülete (KMTKE), Takaró Mihály József Attila-díjas irodalomtörténész elnökletével. Célja a magyar nemzet magyartanáraiból álló közösség létrehozása, akik a politikai határoktól függetlenül dolgoznak azonos célokért: a magyar identitás megőrzéséért és továbbadásáért diákjaik felé. A KMTKE 2014 óta évenként tartott nyári egyhetes tanártovábbképző konferenciákat, a Rákóczi Szövetséggel együtt szervezve ezeket a táborokat. Amellett, hogy ezen alkalmak jó hangulatban telnek, színvonalas előadásokat is hallgathattak a résztvevők, lehetőségük nyílt arra, hogy tapasztalataikat, gondolataikat egymással megosszák, megbeszéljék, egymást motiválva, segítve a további oktató-nevelő munkában. 2019-ben pedig már tavaszi, illetve őszi regionális (határon túli) konferenciák egészítették ki a tanártovábbképző munkát. A KMTKE nagyjából háromszáz aktív taggal rendelkezik, és ezen szám folyamatosan nő. Ez is bizonyítja, hogy a KMTKE hiánypótló és hasznos munkával segíti a Kárpát-medence magyartanárait.

Ezen törekvéseket egészítette ki a 2017-ben a Méry Ratio Kiadó gondozásában és Takaró Mihály főszerkesztésében napvilágot látott *Kárpát-medencei magyar irodalom 1920-tól az ezredfordulóig* című irodalomtörténeti kézikönyv és szöveggyűjtemény. A tizenhat tagú szerkesztőbizottság által összeállított kézikönyv alapvetően azon ismeretek összegyűjtésére tett kísérletet, amelyek eddig a magyar irodalmi tankönyvekből kimaradtak, vagy hiányosan, esetleg torzítva jelentek meg. Hiánypótló munka, melynek a második, bővített és javított kiadása lassan nyomdakész állapotban várja a megjelenést. A kötet az elcsatolt részek irodalomtörténeti – és kiegészítésképpen kultúrtörténeti – vonatkozásait tárja fel, kiemelkedő írókat mutat be, és egy-egy fontosabb művükhöz rövid, elemző leírást is ad, támpontot a pedagógus számára. Ezen ismereteket a pedagógus beillesztheti tantervébe, és ezzel megvalósulhat az, ami az egyesület célja is: a Kárpát-medencei magyar irodalom oktatása. A kézikönyv szerkesztői bíznak abban, hogy munkájuk révén segítséget nyújthatnak a kollégáknak a magyar identitás elmélyítésében.

A KMTKE tagjait is megkérdeztem arról, hogy milyen foglalkozások révén látják megoldhatónak a diákság magyar identitásának ápolását. Többen kiemelték az órai munka fontosságán túl az órán kívüli programokat, az utazásokat, ünnepélyeket. Első helyre azonban mindenki a tanár alakját tette: az elhivatott, magyarságtudatában erős, hiteles pedagógus lehet csak az, aki feladatát eredményesen tudja ellátni. És ha ezen pedagógusok találkoznak, és közös kirándulásokat szerveznek egymás iskoláiba, egy életre szóló élményt nyújtanak diákjaik számára. Több magyarországi irodalomtanár emelte ki, hogy nemzeti ünnepeinken (pl. március 15-én és október 23-án) a kötelező megemlékezéseket a diákság unja. Ha azonban ezen alkalmakon például Felvidékre vagy Kárpátaljára utaztak el, a diákok egyből megérezték, hogy mit jelent

ott magyarnak lenni: büszkén viselték a kokárdát vagy áhítatos csendben hallgatták a *Nemzeti dal* egy helyi gimnazista fiú tolmácsolásában. Ezen utazások minden digitálisan felturbózott, színes-szagos iskolai ünnepélynél többet jelentenek, mert emberiek, élménydúsak, és ez az, ami a fiatalok lelkét megfogja. Több kolléga emelte ki a Rákóczi Szövetség erre irányuló munkáját, például az utazások megszervezésének támogatását. A KMTKE pedig tanártovábbképző konferenciáin ad lehetőséget arra, hogy személyes kapcsolatok és barátságok alakuljanak ki, amelyek közös munkában manifesztálódnak a későbbiekben.

Ugyanakkor a kirándulások az elszakított területek diákjainak is hatalmas élményt jelentenek, rávilágítanak arra, hogy nincsenek egyedül, és így a magyarságukért vívott küzdelemhez is további erőt adnak. Erre szeretnék két példát hozni, melyeket Máthé Gyöngyi, gyergyószentmiklósi kolléganőnk osztott meg velem: *„Végezetül álljon itt két volt tanítványom megnyilatkozása egy magyarországi kirándulás után, amikor Szigetszentmiklóson együtt ünnepeltük magyar testvéreinkkel június 4-ét, a nemzeti összetartozás napját: »Jó volt látni, hogy az anyaországban élők mellett Erdélyen kívül Délvidéken, Kárpátalján, Felvidéken is élnek magyar emberek. Mi összetartozunk, ha távol élünk is egymástól, de egy vérből valók vagyunk.«* (K. Szabolcs); *»A kirándulás alatt sok szép és izgalmas élményben részesültem, mint például a táncház, az egyetem, a Parlament meglátogatása, a hajókázás... Mégis leginkább a közös körtánc ragadott meg, amely alatt újra egyesült az öt ország egy nemzeté. A valóságban még mindig szét vagyunk szakítva, de lélekben érezzük az összetartozást, a közös múltat. Mi, határon túl élő magyarok szinte naponta szembesülünk az alig egy évszázada történt események következményeivel, és arra vágyunk, hogy fogadjanak el ugyanolyan magyarnak, mint az anyaországban élőket. Vajon túl nagy kívánság ez?«* (K. Eszter).”

Az utazásokon túl a helyi szervezésű projektnapok, tanulmányi versenyek bővíthetik a diákság ismereteit, ezáltal jobban megismerve a néprajzot, a népi hagyományokat, vagy tematikus versenyeken egy-egy író munkásságát vagy egy területi rész irodalmát stb. A lehetőségek száma végtelen. A diákság lelkesen készül ezekre a projektnapokra, versenyekre, ha akad egy olyan pedagógus, aki emellé áll, és akad egy támogató tanári kar, amely részt vesz a lebonyolításában. Bízom abban, hogy egyre több helyen találkozhatunk ilyen munkaközösségekkel.

A magyar identitást őrző pedagógusként éreznünk kell, hogy erős gyökerekkel, hagyományokkal rendelkező nép vagyunk, büszkék lehetünk történelmünkre (minden gazságával és hibájával együtt), büszkék lehetünk kultúránkra és irodalmunkra. Ezt a büszkeséget érezve tudunk a gyerekek elé odaállni, akár egy darab fehér krétával a kezünkben, hiszen minden digitális színezés mellett továbbra is az ember a mérvadó, a hiteles, őszinte pedagógus. Így szakmai felkészültségünk mellett fontos a pszichikai felkészültség, az empátia és a lelkesedés. És ugyanilyen fontos, hogy érezzük: nem vagyunk gyökértelenek, mi ide tartozunk, a Kárpát-medencébe, és ápolnunk kell azt az osztálynyi kertet, hogy virágaink gyökereikkel megkapaszkodhassanak a szülőföldben.